

NECESSITA MILLORAR

Save the Children

ANNEX
CATALUNYA

Per un sistema educatiu que no
deixi ningú enrere

Nota metodològica

Per elaborar els annexos monogràfics de cada comunitat autònoma s'ha disposat del suport d'Abay Analistas i s'ha optat per la combinació de diverses aproximacions metodològiques. En primer lloc, s'ha dut a terme un seguit d'**entrevistes en profunditat** amb una selecció de persones expertes i de federacions autonòmiques i provincials de pares i mares que han contribuït a delimitar els aspectes clau que cal analitzar en cadascun dels principis esmentats.

La informació obtinguda amb les entrevistes s'ha complementat amb **fontes estadístiques i bibliogràfiques oficials** (tant a escala nacional com autonòmica), amb **estudis i articles especialitzats** en les matèries objecte d'anàlisi i amb **altres tipus d'informació**, fonamentalment, articles de premsa.

Posteriorment, **s'ha sistematitzat tota la informació obtinguda i s'han valorat els resultats**, els quals han donat lloc a una sèrie de recomanacions per a l'acció política.

Foto portada:
Alba Lajarín

Gráficos:
Germán Gullón (VALBHY)

Arte y maquetación:
Óscar Naranjo Galván
Germán Gullón (VALBHY)

Septiembre 2016

Edita:
Save the Children España

Save the Children proposa, a l'informe “Necessita millorar. Per un sistema educatiu que no deixi ningú enrere”, nou principis que haurien de regir qualsevol política educativa per reduir, des de l'equitat, el fracàs escolar i l'abandonament educatiu prematur (AEP). Aquest annex analitza com s'apliquen al sistema educatiu de Catalunya tres d'aquests principis: **finançament ple i beques, ampliació de l'educació de 0 a 3 anys, especialment per a la infància més vulnerable, i absència de segregació escolar entre escoles.**

ÍNDICE

- 6** INTRODUCCIÓ
- 7** EL SISTEMA EDUCATIU DE CATALUNYA EN XIFRES
- 12** SISTEMA PLENAMENT FINANÇAT I RIC EN BEQUES
- 19** AMPLIACIÓ DE L'EDUCACIÓ DE 0 A 3, ANYS, ESPECIALMENT DE LA INFÀNCIA MÉS VULNERABLE
- 25** SENSE SEGREGACIÓ ESCOLAR NI ENTRE ESCOLES NI DINS LES AULES

INTRODUCCIÓ

Les raons que situen un infant en risc de fracàs escolar són diverses i complexes, però encara hi juguen un paper central dimensions socioeconòmiques i d'exclusió: els i les estudiants més pobres tenen una probabilitat tres vegades més alta que la resta dels estudiants de quedar-se endarrere.

Save the Children, a l'informe "Necessita millorar. Per un sistema educatiu que no deixi ningú enrere", identifica nou principis,¹ acompanyats de recomanacions per a l'acció política a diferents nivells, que s'haurien de complir per aconseguir un sistema equitatiu en què les desigualtats d'origen no marquin el resultat dels infants.

Aquest annex a l'informe analitza l'equitat del sistema educatiu de **Catalunya** i fins a quin punt es compleixen els tres principis següents:

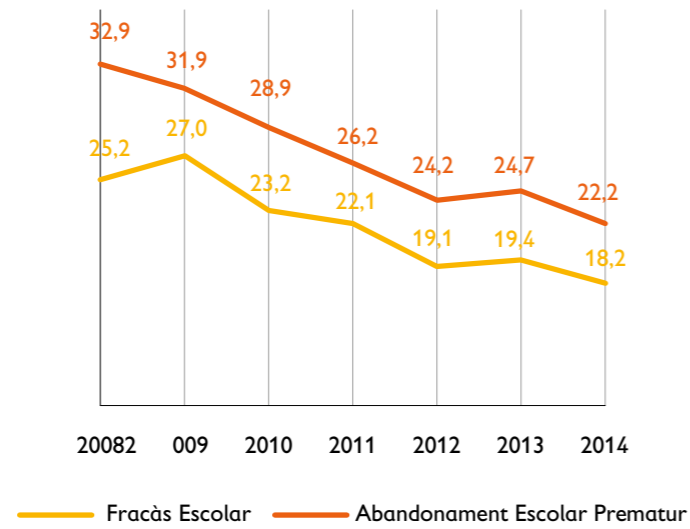
- 1. Sistema plenament finançat i ric en beques**
- 2. Ampliació de l'educació de 0 a 3 anys, especialment per a la infància més vulnerable**
- 3. Sense segregació escolar entre escoles**

¹ Els nou principis són: 1) sistema plenament finançat i ric en beques; 2) professorat de qualitat i suficient per treballar en entorns vulnerables; 3) ampliació de l'educació de 0 a 3 anys, especialment per a la infància més vulnerable; 4) accés a activitats extraescolars de qualitat per a la infància en situació de pobresa; 5) sense segregació escolar, ni entre escoles ni dins les aules; 6) sense estratificació escolar en grups o itineraris de valor desigual; 7) reconeixement de la diversitat com a valor; 8) educació postobligatòria en formació professional de qualitat; i 9) segones oportunitats de qualitat disponibles per als que volen tornar-hi.

EL SISTEMA EDUCATIU DE CATALUNYA EN XIFRES

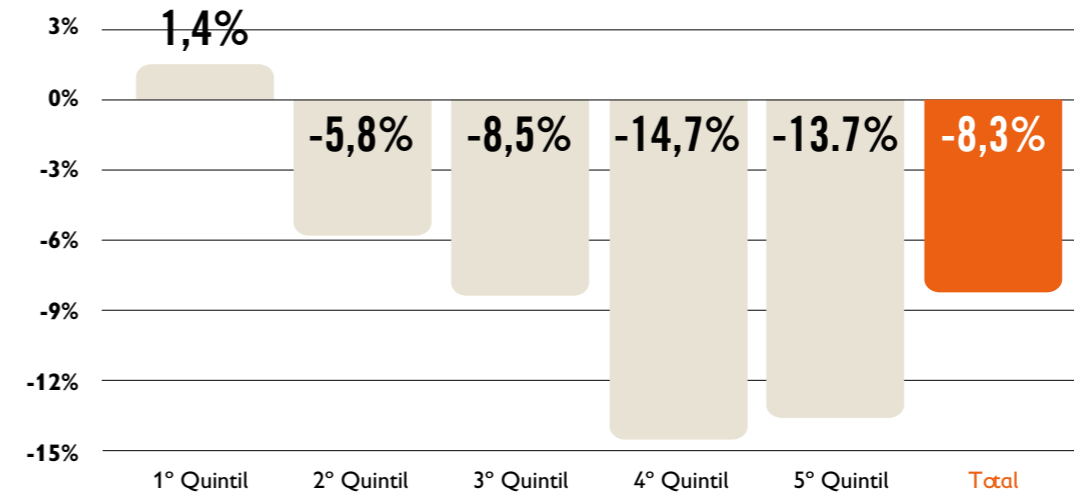
- A Catalunya, des de 2009 hi ha hagut un descens intens i continu de la despesa pública en educació, alhora que ha augmentat de manera sostinguda la despesa mitjana per llar en educació.
 - Entre els anys 2007 i 2012, la inversió pública per alumne/a en educació a Catalunya es va reduir en 1.352 euros.
 - De 2009 a 2014, la despesa de les famílies va pujar un 27,40%.
- Gairebé dos de cada deu estudiants catalans no van acabar l'ESO. El fracàs escolar preval especialment entre els nens.
- Des de 2008, l'abandonament primerenc mostra una tendència constant a la baixa, i actualment a Catalunya es troba en el 18,9%, però amb una gran incidència del perfil socioeconòmic de l'infant.
- Per al 20% més pobre de la població, l'AEP no ha disminuït, al contrari, ha augmentat en un 1,4%.
- Hi ha una gran bretxa de rendiment escolar segons l'origen de l'alumnat: el nadiu té una puntuació mitjana 1,2 vegades superior al d'origen estranger. Aquesta diferència és més alta a Catalunya que a Espanya i a la UE.

Percentatge de fracàs escolar i AEP a Catalunya

Font: Estadística de l'ensenyament no universitari. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri de Educació, Cultura i Esport. Enquesta de població activa de l'INE

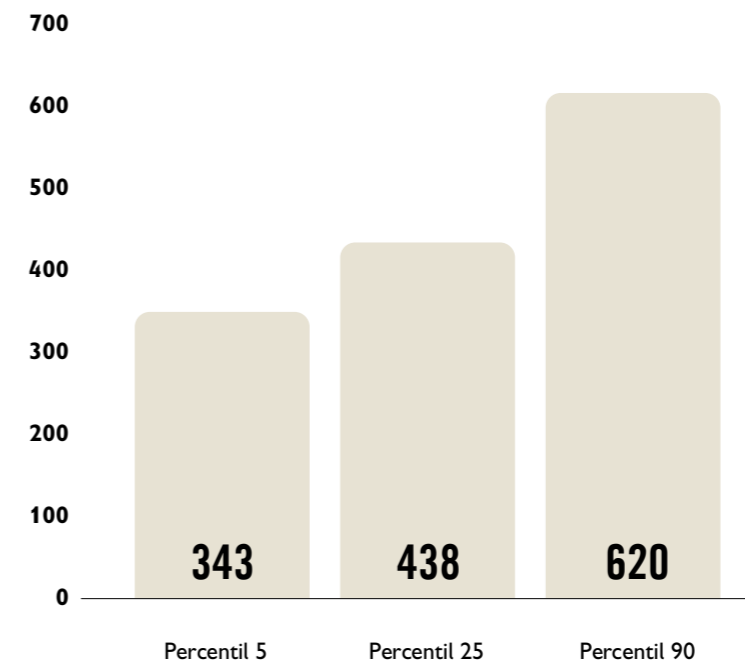
Evolució AEP

Font: Encuesta de Condiciones de Vida, INE.

Si bé el fracàs escolar i l'AEP baixen, no ho fan al mateix ritme entre els infants de menys renda. El pes del factor socioeconòmic ara és més gran. Les desigualtats socials incideixen més en qui es deixa enrere.

Puntuació mitjana de les proves PISA 2012 per percentils

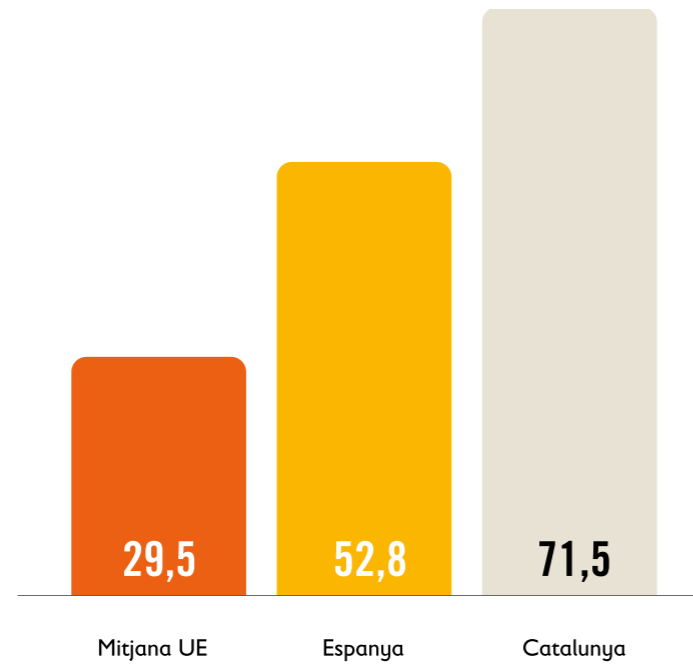

Hi ha 277 punts de diferència en els resultats mitjans de PISA entre els infants amb més ingressos i els de menys ingressos.

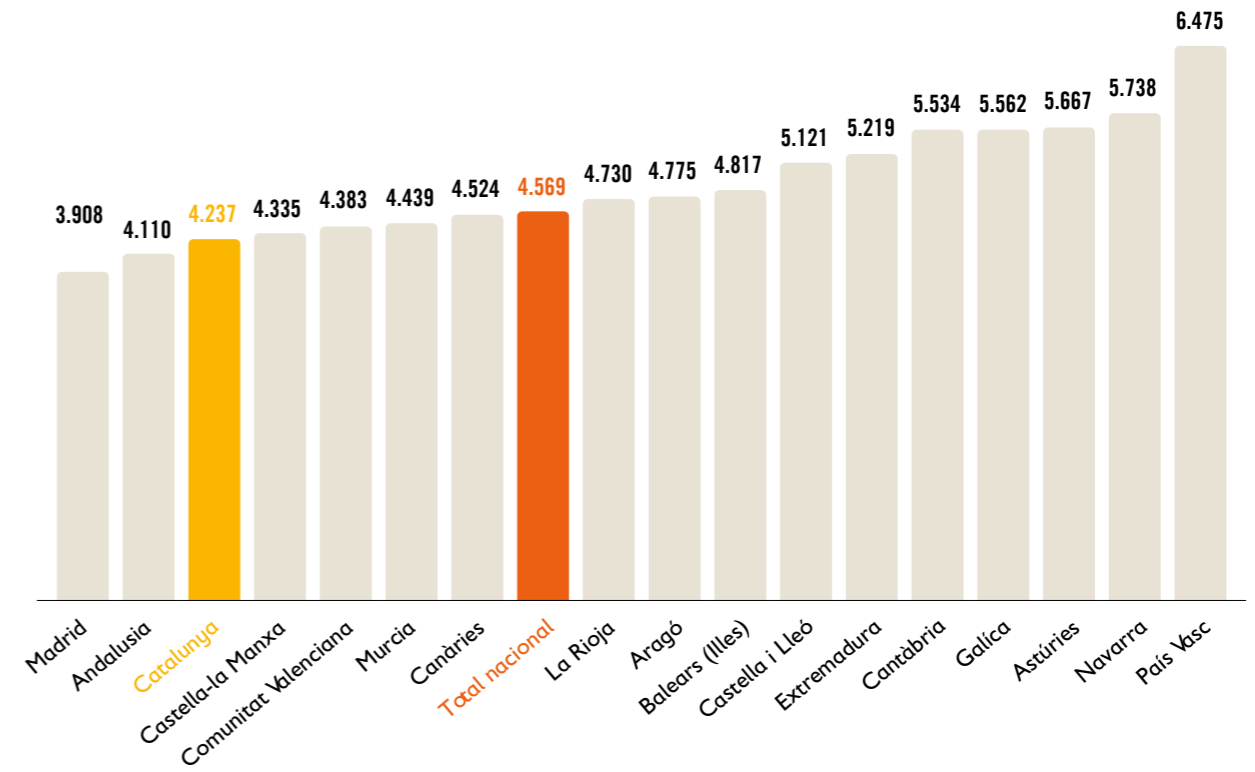
Font: PISA 2012 MECD

Per origen de l'infant

Diferències en la puntuació PISA en matemàtiques entre l'alumnat estranger i el nadiu

Inversió pública per càpita anual en educació no universitària, en euros. 2013

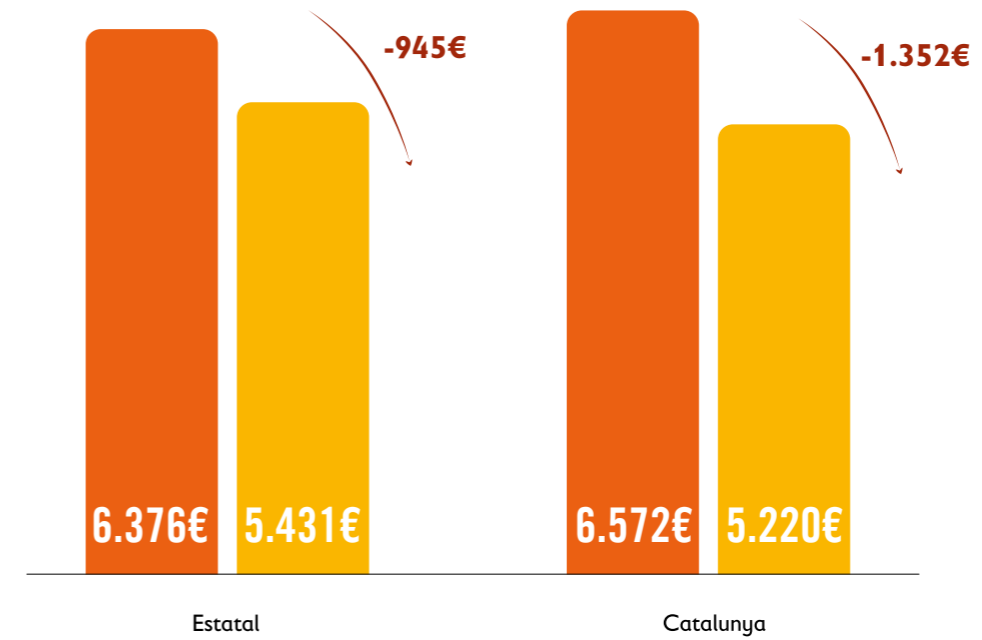
Font: MECD

SISTEMA PLENAMENT FINANÇAT I RIC EN BEQUES

El sistema educatiu espanyol continua estant infrafinançat en relació amb els països del nostre entorn europeu i l'OCDE. La crisi ha accentuat les necessitats de finançament de les famílies, alhora que ha reduït la cobertura del sistema de beques i ajudes a l'estudi de manera significativa. Concretament a Catalunya, i segons les dades del MECD, l'any 2013 la despesa pública per a l'alumnat en ensenyament no universitari del sistema educatiu (en centres públics i concertats) es va situar en 4.237 euros, la tercera més baixa de totes les comunitats autònomes.

No es pot assolir l'equitat educativa sense els fons adequats i sense els mecanismes redistributius pertinents. Catalunya no només té una inversió per càpita menor que la mitjana estatal sinó que, a més, la despesa pública en educació a Catalunya ha experimentat una reducció progressiva durant els darrers anys, que es xifra en més de 1.360 milions d'euros durant el període comprès entre 2009 i 2014.

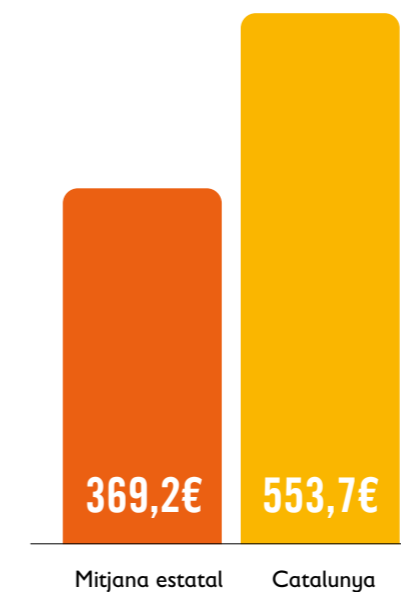
Evolució de la despesa pública per alumne/a en centres públics

Font: Ministeri d'Educació Cultura i Esport

Quan baixa la inversió pública, pugen els diners que dediquen les famílies a educació, de manera que són les famílies amb més ingressos les que poden invertir més en la formació de nens i nenes. La inversió de les llars ha pujat progressivament a Catalunya, un 27,4% entre 2009 i 2014, i supera àmpliament la mitjana estatal.

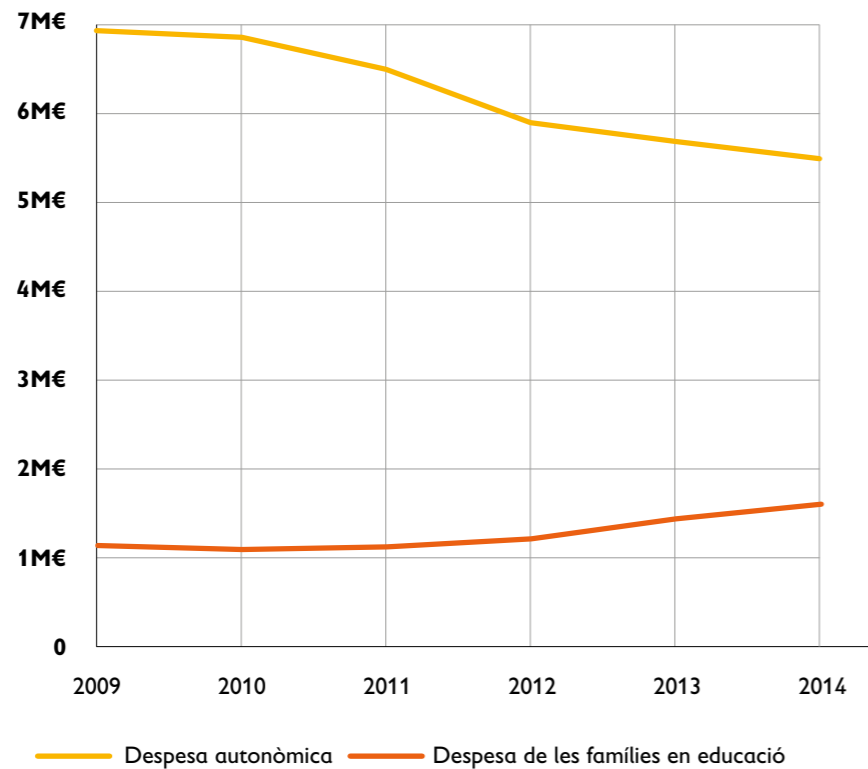
Despesa mitjana per família en educació, en euros. 2015

Font: Enquesta de pressupostos familiars 2015. INE

Així doncs, l'evolució de la despesa pública i privada a Catalunya ha estat la següent:

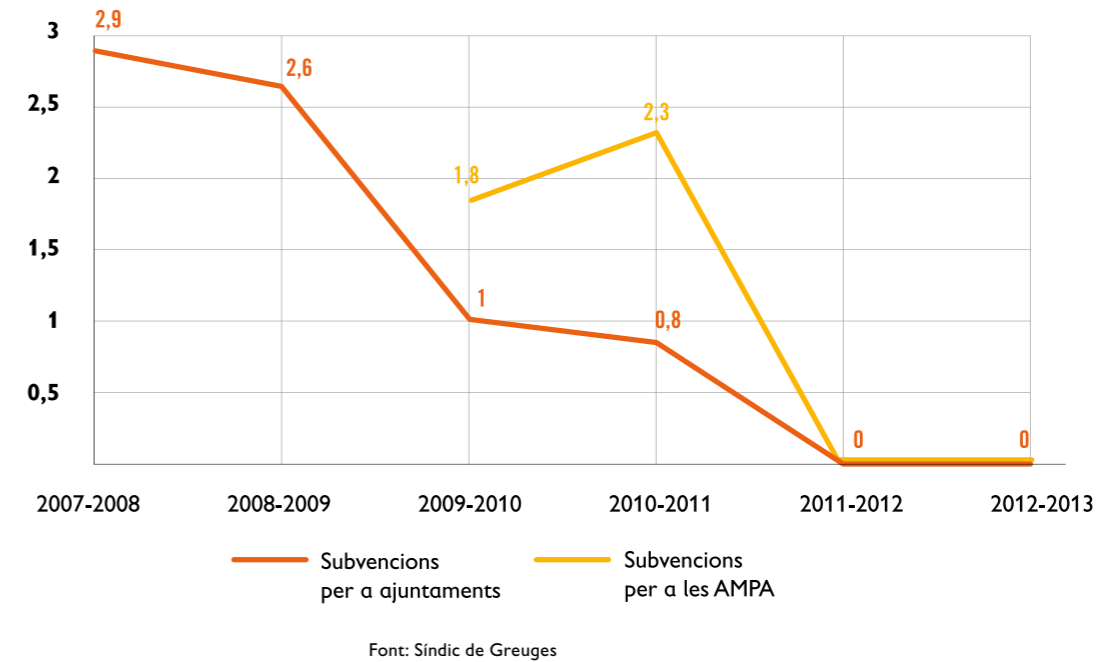
Despesa autonòmica pública i de les famílies en educació.
Evolució 2009-2014

Font: per a la inversió pública autonòmica, el MECD; per a la despesa en educació de les llars, l'INE

La despesa pública ha descendit en un 19,62% i la despesa de les famílies ha augmentat un 27,40%.

És important recollir també en aquest apartat la situació de les **activitats extraescolars**. Tal com demostra el gràfic següent, les subvencions i el finançament a les activitats extraescolars han anat descendint fins que han desaparegut completament en els cursos escolars 2011/2012 i 2012/2013.

Font: Síndic de Greuges

A aquest descens en el finançament s'uneixen les reduccions en el finançament del Departament de Benestar Social i Família en les subvencions a entitats de lleure i l'eliminació o la reducció de les subvencions a ajuntaments i a les AMPA per a activitats extraescolars, la qual cosa contribueix negativament a les oportunitats de dur a terme activitats extraescolars i de lleure.²

EL SISTEMA DE BEQUES

A Catalunya, el sistema de beques es constitueix com un mecanisme "pal·liatiu" de la manca de gratuïtat real en l'accés a l'educació. Els conceptes més importants a l'hora de garantir l'equitat en l'accés a l'educació són el material escolar, els llibres de text, el transport i les activitats extraescolars.

Respecte als **llibres de text i el material didàctic** en centres docents que es mantenen amb fons públics de Catalunya, l'any 2005/2006 es va posar en marxa el Programa cooperatiu per al foment de la reutilització de llibres de text, el qual subvencionava els centres en concepte de llibres de text i material escolar. No obstant això, segons l'Informe sobre els drets dels infants de l'any 2015 (Síndic de Greuges, 2015),³ des del curs 2011/2012 fins a la data de publicació de l'informe no s'havia atorgat cap subvenció sota aquest Programa. El 2015, el MECD va reactivar l'ajuda per sufragar el cost dels llibres de text i altres materials educatius per a Catalunya amb

² Informe Síndic de Greuges, 2014. <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3687/Informe%20sobre%20el%20ocio%20educativo.pdf>

³ http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3979/Informe%20infancia_2015_castella_ok.pdf

una partida de 5,5 milions per als anys 2015 i 2016. Durant els tres darrers anys, la Generalitat ha fet dotacions econòmiques per a l'adquisició de llibres de text i material didàctic a centres situats en entorns desfavorits, però com que estan vinculades als centres i no a l'alumnat, no s'han atès els infants socialment desfavorits matriculats en centres sense ajudes.

Quant a les **beques menjador**, el preu establert per al curs 2015/2016 va ser de 6,20 euros i des del Departament es va fer una previsió de 80.000 beques per a aquest mateix any. No obstant això, segons un article publicat per la Comissió Beques Menjador i Pobresa Infantil de FaPaC,⁴ sembla que, finalment, el 7 d'octubre de 2015, les beques per al curs esmentat no havien assolit el nombre de beques previst i només se n'havien concedit 68.159.

Segons la mateixa font, si s'hagués complert la previsió de 80.000 beques de menjador per a l'any 2015-2016, això hauria suposat un increment de 4.500 beques respecte de les concedides el curs escolar 2009-2010, tot i que la quantia destinada a beques de menjador es va reduir de 54 milions d'euros a 48. Això s'explicaria perquè només el 25% de les beques cobreixen el 100% de l'import, mentre que la resta en cobreixen el 50%.

En aquest sentit, cal tenir present que el requisit que determina la quantia de la beca menjador és la renda: el 100% s'atorga a les famílies de quatre membres amb ingressos inferiors a 8.000 euros, i el 50% a famílies de quatre membres amb ingressos inferiors a 12.000 euros. Cal remarcar que la Generalitat considera que una família de quatre membres amb uns ingressos inferiors a 20.000 euros anuals es troba en situació de pobresa.⁵

En relació amb els menjadors, cal també destacar la complexitat dels formularis que cal emplenar per fer la sol·licitud de les beques i la manca de menjadors escolars als centres de secundària.

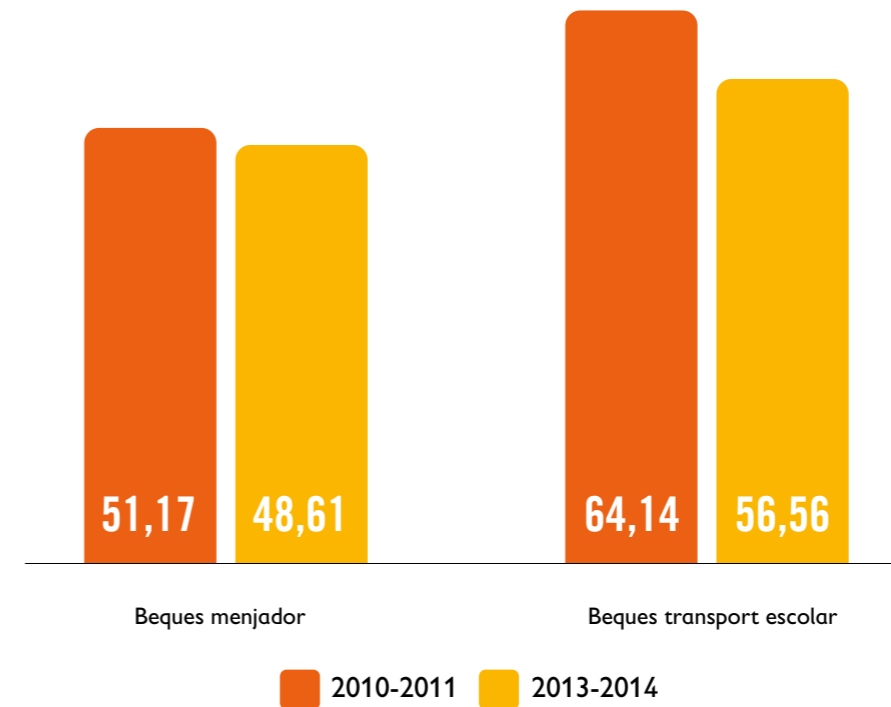
Quant a les **beques de transport escolar**, el Decret 161/96 determina que el servei escolar de transport gratuït està destinat a aquells alumnes que s'hagin d'escolaritzar a un centre públic ordinari o d'educació especial fora del seu municipi de residència proposat pel Departament d'Ensenyament, o a aquells que s'hagin de desplaçar fora del seu municipi fins a un centre privat ordinari, concertat ordinari o d'educació especial proposat pel Departament d'Educació. La competència d'aquest transport és competència dels consells comarcals.

Els usuaris d'aquest servei el curs 2013/2014 van ser 41.198 alumnes, i l'import va ascendir a uns 56 milions d'euros. En el servei educatiu "no obligatori", el finançament és compartit per la Generalitat, les diputacions i les famílies.

⁴ <http://www.fapac.cat/beques-menjador-inici-de-curs-ball-de-xifres>

⁵ <http://www.fapac.cat/2015/11/26/un-canvi-de-model-de-les-beques-menjador>

Recursos disponibles per a beques (milions d'euros)

Font: Memòries del Departament d'Educació

Hi ha un seguit de beques associades als períodes fora de l'ensenyament obligatori, com ara les **beques per a l'alumnat de batxillerat i de formació professional**. Segons la informació del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport, aquestes beques només van arribar a un 11,6% i a un 19,1% de l'alumnat, i aquest segon percentatge va ser el més baix d'entre totes les comunitats autònomes.

Aquest fet, unit a les altes taxes d'abandonament escolar, configura el fenomen dels "ni-ni": joves d'entre 15 i 24 anys que abandonen els estudis i no tenen feina, i que a Catalunya representen un 20,1% del total de la població d'aquesta franja d'edat.⁶

⁶ Quaderns d'avaluació 33 (Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, Departament d'Ensenyament)

RECOMANACIONS

1. **Augmentar la despesa pública per alumne**, com a mínim, fins a la mitjana estatal (4.569 euros per infant en educació no universitària el 2013).
2. **Universalitzar el préstec de llibres de text i de material didàctic** a tot l'alumnat de Catalunya seguint els exemples de Navarra, Andalusia o València.
3. **Simplificar el disseny dels procediments de sol·licitud de les ajudes**, evitant processos tediosos i de gran complexitat que excloguin de facto les famílies amb menys nivell educatiu.
4. Garantir que la concessió del pagament de totes les beques **es faci abans de l'inici del curs escolar**.
5. **Augmentar el llindar de renda** necessari per a l'exempció del pagament del menjador escolar fins al llindar de pobresa relativa per a Catalunya (**20.301,3 euros anuals per una unitat familiar formada per dos adults i dos infants**).⁷
6. Augmentar la inversió pública per **garantir l'accés de tots els infants a activitats de lleure educatiu de qualitat, inclusiu i plural**, tant dins com fora del centre escolar, augmentant les activitats que ofereixen directament les administracions enfront de les gestionades per l'AMPA.

⁷ Font IDESCAT, 2015

AMPLIACIÓ DE L'EDUCACIÓ DE 0 A 3 ANYS, ESPECIALMENT DE LA INFÀNCIA MÉS VULNERABLE

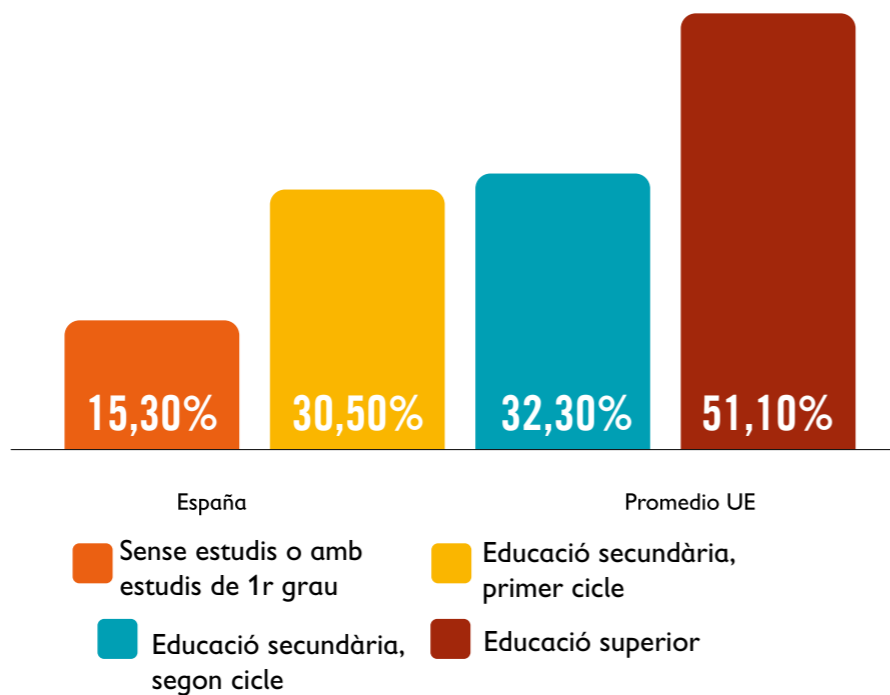
El període preescolar és un moment crucial en la vida dels infants. Organismes internacionals com l'OCDE, UNICEF o la Comissió Europea han destacat la importància d'augmentar la participació en l'educació infantil i de promoure polítiques públiques en aquesta etapa educativa com a estratègia fonamental per compensar les desigualtats de partida i contribuir a la millora de l'èxit educatiu del conjunt de l'alumnat. No obstant això, el sistema de copagament i l'absència de polítiques compensatòries han reduït l'accés dels grups socials més desfavorits a aquest nivell d'escolarització i han accentuat la regressivitat de la despesa pública en aquesta etapa.

6 de cada 10 infants de 0 a 3 anys no estaven escolaritzats. La manca de places, els criteris per assignar-les i l'alt cost d'aquesta etapa educativa impedeix que nens i nenes de renda baixa accedeixin a aquest cicle educatiu a Catalunya.

Si bé la taxa d'escolarització en l'edat de 0 a 3 anys és més alta a Catalunya que en altres autonomies (un 36% en comparació del 33,5% de la mitjana nacional), pràcticament 6 de cada 10 infants catalans no estava escolaritzat en aquest cicle educatiu el curs 2014/2015. A més, l'evolució durant la darrera dècada d'aquesta taxa en el conjunt de l'Estat ha estat més positiva que a Catalunya, on s'observa un estancament.

Si analitzem l'Enquesta de pressupostos familiars (2014), podem detectar les característiques i els perfils dels menors d'edat no escolaritzats en comparació dels escolaritzats, i la conclusió és que no són els infants de famílies en pitjor situació els que es beneficien de les places en educació de 0 a 3 anys a Catalunya. En efecte, la majoria dels infants escolaritzats són d'origen espanyol, amb progenitors amb un nivell d'estudis més alt i ocupats. Malgrat això, els menors d'origen estranger només representaven un 4,0% del total durant el curs 2013/2014, mentre que aquest mateix any la població de 0 a 4 anys amb nacionalitat estrangera ascendia a un 19,8%.⁸

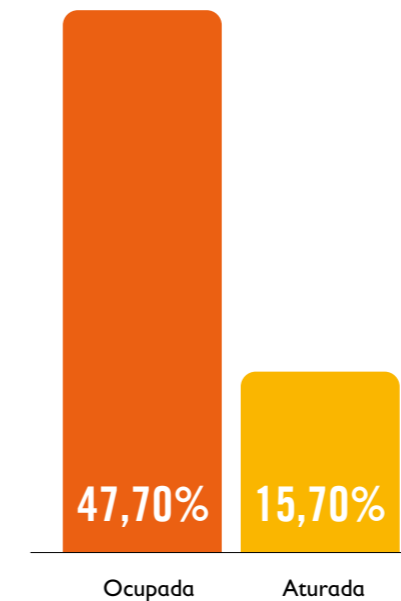
% d'infants escolaritzats de 0 a 3 anys segons els estudis de la mare

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de pressupostos familiars 2014. INE

⁸ http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3904/Informe%20escolaritzacio%200_3%20anys_cast_ok.pdf

% d'infants escolaritzats de 0 a 3 anys segons l'ocupació de la mare

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de pressupostos familiars 2014. INE

LA BAIXA ESCOLARITZACIÓ ESTÀ MOTIVADA PER DIVERSOS FACTORS:

1- L'escassetat d'oferta: tot i que la crisi econòmica ha reduït considerablement la demanda,⁹ encara hi ha territoris, especialment a les grans ciutats, en què la demanda supera àmpliament l'oferta. Com a exemple, la demanda no atesa a la ciutat de Barcelona el curs 2013/2014 va ser del 44,8%.¹⁰

Al gràfic següent es pot veure que, després de l'arribada de la crisi, l'increment de places i centres d'educació de 0-3 anys es paralitza. No obstant això, el descens significatiu del nombre de menors en aquest tram d'edat ha contribuït al fet que la taxa d'escolarització no decreixi. Percentualment, el primer cicle d'educació infantil ha perdut el 12,7% de l'alumnat entre els cursos 2011/2012 i 2014/2015 (Síndic de Greuges, 2015).

2- El preu de les places. Si bé és inferior al d'altres comunitats autònomes amb un nivell de renda per càpita similar, continua essent molt elevat per a moltes famílies i els hi impedeix o dificulta l'accés. Segons el Departament d'Ensenyament, el preu mensual de les llars d'infants dependents de la Generalitat ascendeix a 118 euros, i la

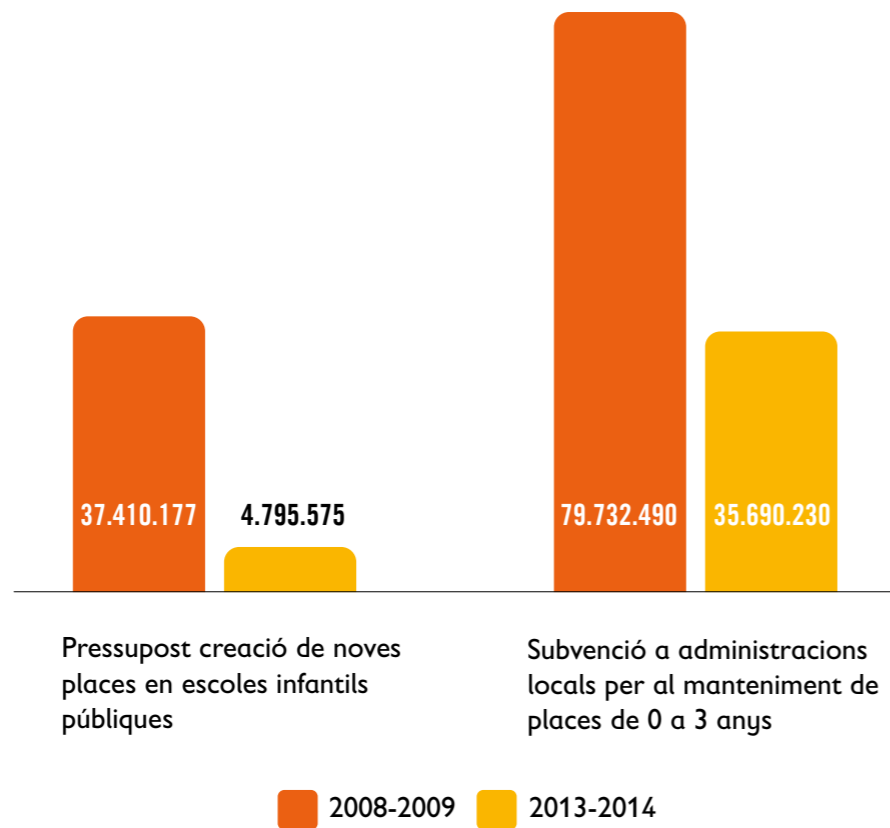
⁹ El fort increment de l'atur durant els anys de la crisi econòmica (segons les dades de l'INE, s'ha passat del 8,57% l'últim trimestre del 2007 al 20,9% en el mateix període del 2015) ha reduït les necessitats de conciliació laboral i familiar i ha fet que moltes famílies no puguin fer front a les quotes d'educació infantil.

¹⁰ Síndic de Greuges de Catalunya (2015)

resta de centres tenen els seus imports propis (per exemple, els municipals, que són els titulars de la majoria dels centres 0-3).

3- La reducció de la inversió pública autonòmica els anys de crisi ha implicat que molts municipis hagin incrementat les quotes i/o reduït les subvencions o les ajudes. Des de l'any 2008, la reducció d'inversió pública a les escoles 0-3 per part de la Generalitat ha estat notable:

Inversió de la Generalitat en el primer cicle d'educació infantil

Font: Síndic de Greuges

4. La manca d'un sistema de beques o de la previsió de gratuïtat que garanteixi l'accés de tots/es els/les menors. El Departament d'Educació preveu aquestes excepcions i bonificacions amb caràcter general:¹¹ un 50% de bonificació per a les famílies nombroses de categoria general i les famílies monoparentals; un 10% de bonificació per tramitació telemàtica (quan sigui possible); i exempció de pagament per a famílies nombroses de categoria especial, víctimes de violència de gènere, del terrorisme o persones amb una discapacitat igual o superior al 33%. Malgrat això, a les escoles municipals, aquestes bonificacions canvien, i hi ha una gran variabilitat en les condicions d'accés.

5. Inequitat en els criteris d'admissió. Alguns municipis no tenen en compte el criteri econòmic a l'hora d'establir prioritat en l'accés, i altres ajuntaments estan introduint criteris que obstaculitzen l'accés de determinats menors, com ara el criteri d'anys d'empadronament al municipi o el de prioritat per als menors amb progenitors en situació de treball remunerat.

¹¹ <http://ensenyament.gencat.cat/ca/departament/normativa/taxes-preus-publics/exempcions-bonificacions/>

RECOMANACIONS

1. És necessari **augmentar les places assequibles públiques d'educació 0-3** on no es cobreixi la demanda i garantir que aquesta augmenti especialment entre els col·lectius socials menys representats.
2. **Recuperar els nivells d'inversió previs a la crisi per part de la Generalitat.**
3. **Reduir el cost de les places a les escoles que es mantenen amb fons públics**, ampliant la tarifació social i l'ús de l'excepció de pagament –tant en les places com en el menjador–, de manera que les famílies amb menys recursos econòmics també hi puguin accedir.
4. **Campanyes d'informació i sensibilització entre les famílies en situacions de vulnerabilitat** o exclusió per fer conèixer la importància de l'escolarització primerenca per fomentar l'escolarització dels menors pertanyents a aquests col·lectius.
5. Actuacions específiques dirigides a l'**entorn rural** com, per exemple, **fomentar la provisió de serveis compartits entre municipis** per poder assegurar la cobertura educativa per als nens i nenes en el tram d'edat de 0 a 3 anys.

SENSE SEGREGACIÓ ESCOLAR NI ENTRE ESCOLES NI DINS LES AULES

Una composició equilibrada dels centres escolars és un principi de política educativa fonamental des del punt de vista de l'equitat. L'heterogeneïtat social dels centres permet maximitzar l'aprenentatge entre iguals, és a dir, la millora del rendiment producte de barrejar alumnes amb més dificultats d'aprenentatge amb aquells amb menys rendiment acadèmic i la construcció d'un model escolar indicatiu del model de convivència social desitjat, en què la interacció entre estudiants de distint entorn social i distinta procedència cultural sigui la norma i no l'excepció en el procés d'escolarització.

Certs perfils d'alumnat (d'origen estranger o d'ètnia gitana) es concentren en determinats centres, majoritàriament de titularitat pública, i en determinades zones. Hi ha una segregació escolar superior a la segregació urbana, en gran part motivada per barreres econòmiques i d'accés. Per exemple, el 82% dels alumnes d'origen estranger està escolaritzat en escoles de titularitat pública, en comparació del 12,4% que assisteix a escoles concertades.

Segons les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (MECD), el curs 2014-2015 aproximadament 1.319.583 infants estaven matriculats en ensenyaments de règim general a Catalunya, dels quals un 65,9% cursava estudis en centres de titularitat pública, un 27,9% en centres concertats i el 6,2% restant en centres privats. No obstant això, aquesta distribució varia en funció de l'entorn geogràfic. Així doncs, si observem la distribució per províncies, el percentatge més alt d'alumnat en centres públics s'observa a Girona, on arriba al 80,1% mentre que Barcelona és la província on assoleix el percentatge més baix, que se situa en un 61,3%.

LA DOBLE ESCOLARITAT PÚBLICA I CONCERTADA

Es detecta que hi ha un repartiment desequilibrat d'alumnes pertanyents a col·lectius especialment vulnerables entre els centres que es mantenen amb fons públics a Catalunya. Estem parlant d'alumnes de procedència estrangera, alumnes amb necessitats educatives especials i alumnes procedents d'entorns econòmicament desfavorits.

- **Infants de procedència estrangera**

Segons les dades del MECD, el curs 2015/2016 un 12,4% de l'alumnat en ensenyament no universitari del règim general a Catalunya era d'origen estranger,¹² del qual aproximadament un 82% estava matriculat a un centre de titularitat pública, un 12,7% a un centre privat-concertat i el 5,2% restant a un privat sense concert. Per províncies, la distribució de l'alumnat d'origen estranger per titularitat del centre es mostra a la taula següent:

	Centres públics	Centres privats concertats	Centres privats sense concert
Barcelona	78,0	14,7	7,2
Girona	89,6	8,4	1,9
Lleida	86,1	12,5	1,4
Tarragona	91,4	7,4	1,2
Catalunya Total	82,1	12,7	5,2

Font: Estadística de l'ensenyament no universitari. MECD.

En un informe de 2008 (que queda confirmat per un informe posterior de 2016), el Síndic de Greuges assenyala la concentració dels alumnes d'origen estranger en determinats centres que titlla de "guetitzats". En aquests casos s'origina una segregació escolar que és superior a la segregació urbana. Alhora, partint d'aquestes mateixes dades, s'observa que la desigualtat també es dona dins els sectors de titularitat (públic/privat), i no es pot reduir a una qüestió de dualitat entre el sector públic i el privat.¹³

¹² <http://www.mecd.gob.es/servicios-al-ciudadano-mecd/dms/mecd/servicios-al-ciudadano-mecd/estadisticas/educacion/indicadores-publicaciones-sintesis/datos-cifras/Datoscifras1516.pdf>

¹³ Informe del Síndic de Greuges (2008) http://www.sindic.cat/site/unitFiles/2266/segregacio_escolar_web.pdf

- **Alumnat amb necessitats educatives especials**

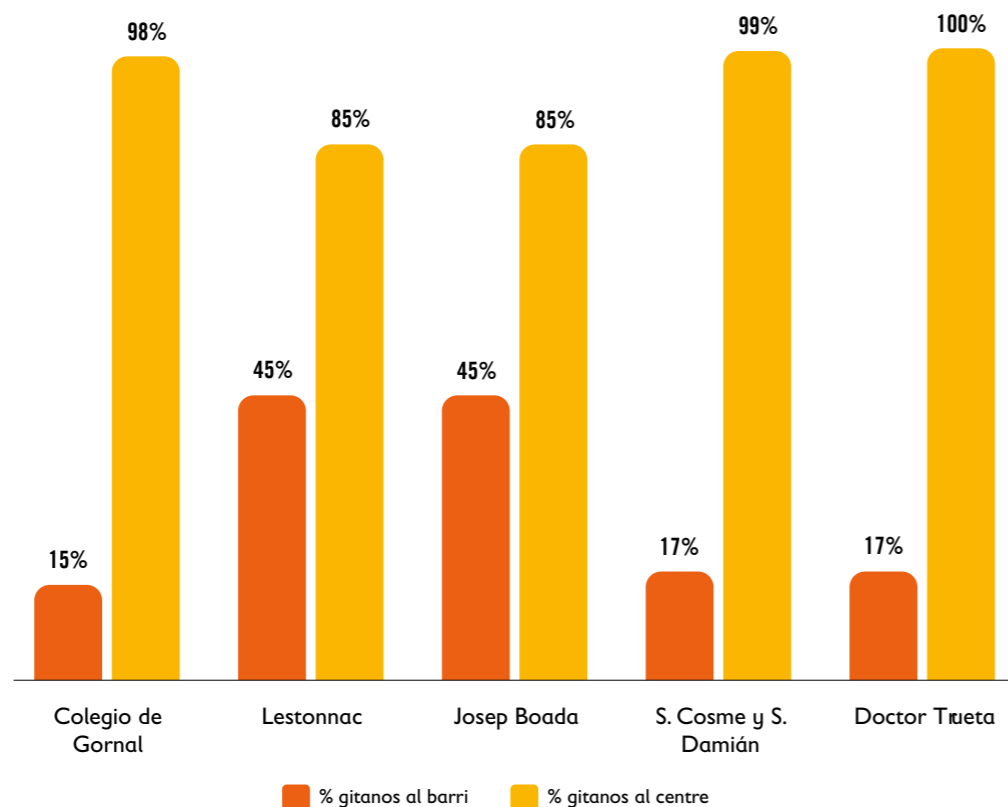
D'altra banda, i en segon lloc, d'acord amb les dades del MECD, el curs 2013/2014 hi havia 18.624 alumnes a Catalunya amb necessitats educatives especials, dels quals 11.695 estaven escolaritzats en centres ordinaris i la resta en centres d'educació especial específica. Per titularitat del centre, el 64,9% de l'alumnat amb necessitats educatives especials cursava estudis en centres públics, percentatge que ascendeix al 78,5% en el cas de l'alumnat amb necessitats educatives especials en centres ordinaris. Aquests percentatges, en el cas d'alumnat amb necessitats educatives especials en centres privats concertats, ascendien al 34% i al 19,7% respectivament.¹⁴

- **Alumnat d'ètnia gitana**

Hi ha també una concentració més gran d'aquest col·lectiu en determinats centres de Catalunya. En aquest sentit és interessant remarcar un estudi que, tot i que és una aproximació qualitativa, és exemple de la segregació d'aquest col·lectiu. Santiago i Maya, en el seu estudi de l'any 2012, van analitzar la presència d'alumnat gitano en 23 centres educatius en barris amb una alta presència de població gitana, la qual cosa confirmaria una alta concentració d'aquest col·lectiu en determinats centres, que arribava a representar el 100% de l'alumnat d'un centre:

¹⁴ Estadística de l'ensenyament no universitari. Curs 2013-2014. SG d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Inversió de la Generalitat en el primer cicle d'educació infantil

Font: Santiago i Maya, 2012.

Com a conseqüència d'aquesta alta concentració s'estan produint processos en què l'alumnat no gitano, i també determinades famílies gitanes amb fortes expectatives de promoció escolar, estan optant per escolaritzar els seus fills/es en altres centres, de manera que s'incrementa la vulnerabilitat social i educativa del centre "guetitzat" (Síndic de Greuges 2016).

MECANISMES QUE PERMETEN LA SEGREGACIÓ ENTRE ESCOLES

El repartiment desigual de diferents col·lectius d'estudiants que s'ha diagnosticat a l'apartat anterior és degut principalment a dos elements que fomenten la segregació: les barreres econòmiques, com el pagament de quotes en alguns centres concertats, i els criteris d'accés a les escoles finançades amb fons públics.

- **El cobrament a l'alumnat de quotes** més o menys encobertes **per part d'algunes escoles concertades** vinculades a l'uniforme, el preu de les activitats extraescolars, el preu del menjador, etc. són un primer element que cal tenir en compte, ja que està dificultant l'accés dels nens i nenes procedents de famílies amb menys recursos econòmics. La quantia mitjana d'aquestes quotes a Catalunya es troba entre els **200 i 350 euros per infant al mes, sense incloure el preu del menjador**.
- En alguns centres concertats, a les entrevistes prèvies a la inscripció, es desaconsella als progenitors d'alumnes amb necessitats especials la inscripció en aquests centres, i s'argumenta la manca de recursos adequats. En aquestes mateixes entrevistes s'aconseixa als pares que portin els fills a centres d'educació especial o a escoles públiques amb unitats de suport a l'educació especial.
- Als centres concertats religiosos, la imposició de l'assignatura de religió catòlica com a obligatòria, així com l'existència de pràctiques religioses fora de l'horari lectiu d'aquesta matèria, pot suposar una barrera cultural d'accés per a certs col·lectius. Això suposa que els estudiants que procedeixen d'altres religions, com la musulmana o l'evangèlica, es concentrin a l'escola pública.
- Des d'un punt de vista normatiu, els criteris que s'estableixen per atorgar prioritat en l'admissió i l'adjudicació de places de centres que es mantenen amb fons públics poden contribuir a una major o menor segregació escolar de determinats perfils d'alumnat. Així doncs, la Generalitat estableix els criteris de prioritat següents, en cas que no hi hagi places vacants:

Criteris principals de puntuació

- a) Germans/es matriculats/ades al centre (o a un centre públic adscrit), o el pare, la mare o el tutor legal que treballa al centre.
- b) Proximitat del domicili o del lloc de treball al centre sol·licitat en primer lloc.
- c) Si el pare, la mare o el tutor legal reben l'ajuda de la renda mínima d'inserció.

d) Discapacitat igual o superior al 33% de l'alumne/a o d'un familiar de primer grau.

e) En batxillerat, la nota mitjana.

Criteris complementaris

a) Família nombrosa o monoparental.

b) Alumne/a amb malaltia crònica que afecti el sistema digestiu, endocrí o metabòlic.

c) Si el pare, la mare, el tutor legal o el germà/ana de l'alumne/a han estat escolaritzats al centre.¹⁵

Hi ha alguns **criteris de puntuació que són contraris al principi d'equitat** que poden suposar un augment de la segregació i posar en perill una composició social equilibrada entre centres d'un mateix territori:

a) La **condició d'antic alumne del centre per al qual se sol·licita plaça, del pare, la mare o dels representants legals de l'alumne/a, o algun dels/les germans/es del sol·licitant**, perjudica especialment l'alumnat els progenitors del qual procedeixen d'altres ciutats o països i fins i tot de municipis dins la comunitat.

b) La **nota mitjana en batxillerat**, atès que pot comportar l'existència de centres on es concentri l'alumnat amb millors resultats acadèmics i, per tant, derivar en què hi hagi centres amb una alta concentració d'alumnat amb situacions més problemàtiques.

D'altra banda, l'existència d'**escoles concertades que segreguen per sexe**, tan si es fa únicament permetent la matriculació d'alumnat masculí o femení com si es fa mitjançant l'educació diferenciada al mateix centre, imposa un criteri segregador per definició.

¹⁵ Altres criteris són: tenen preferència els alumnes que procedeixen de centres i ensenyaments adscrits; i a l'ESO i batxillerat, als centres que es determini per resolució, tenen preferència els alumnes que cursin simultàniament ensenyament de règim general i ensenyament professional de música o dansa o que segueixin programes esportius d'alt rendiment.

RECOMANACIONS

- **Definir un pla de política educativa de lluita contra la segregació escolar** que garanteixi l'equitat en l'accés a l'educació dels alumnes de Catalunya, independentment de l'origen o la condició, mitjançant un seguit de polítiques concretes:
 - i. Complementar les mesures de lluita contra la segregació escolar entre les escoles amb **plans d'acció positiva als centres amb més complexitat social** (programes magnet, plans de xoc, professorat addicional, suport pedagògic, etc.).
 - ii. Eliminar **criteris d'accés que fomentin la inequitat**, com ara la condició d'antic alumne dels progenitors o d'algun dels germans, i la nota mitjana de batxillerat.
 - iii. **Establir mecanismes de garantia de la gratuïtat real de l'educació**, fixant màxims en les aportacions que poden fer les famílies per a activitats complementàries o materials tant en centres públics com concertats.
 - iv. Promoure el model de contracte-programa per a aquells centres concertats que escolaritzin un alumnat amb més heterogeneïtat. Es tracta d'acords de l'Administració amb aquests centres per determinar objectius en resultats i població a escolaritzar i per determinar el suport financer i d'altra índole que rep el centre a canvi.
 - v. Prohibir la signatura o la renovació de convenis amb escoles que segreguen per sexe.
 - vi. Fixar objectius d'educació inclusiva per a l'eliminació progressiva dels centres d'educació especial en dues legislatures.
- **Enfortir les capacitats de la inspecció educativa** per controlar possibles pràctiques de selecció de l'alumnat per part d'escoles concertades i prendre les mesures correctores oportunes.
- Assegurar que les escoles concertades religioses ofereixin alternatives a l'assignatura de religió catòlica.

SAVETHECHILDREN.ES

Save the Children